
Simona Hvalič

Dnevni center

Akácfa utca 61, 1073 Budapest**POVZETEK:**

Dnevni centri so ena izmed alternativnih oblik institucionalne oskrbe starih ljudi, ki je v zahodnoevropskih družbah dobro razvita, medtem ko jo vzhodnoevropske države intenzivno uvajajo šele v zadnjem desetletju. Predstavili bomo dnevni center Akácfa Udvar, ki ima dolgo tradicijo in je bil prvi tovrstni center v Budimpešti. Za razliko od slovenskih dnevnih centrov so centri na Madžarskem organizirani izven domov za stare ljudi.

Ključne besede: dnevni center, Akácfa Udvar, Budimpešta, delovanje

AVTORICA: *mag. Simona Hvalič je raziskovalka in organizatorka programov za socialno varnost. Njeno glavno raziskovalno področje je socialna gerontologija. Je tudi aktivna članica Medgeneracijskega društva za kakovostno starost Ljubljana.*

SUMMARY: Day centre Akácfa Udvar

Day centres are one alternative to the institutional elderly care. They are well developed in Western European countries in contrast to Eastern countries. In the latter ones, the development of services that allow disabled elderly people to live longer in their homes, took place only in the last decade. We will present a day centre in Budapest, that has a long history and was the first of its kind in Hungary. In contrast to Slovenian day care centres, Hungarian centres are not organised within Old people's homes.

Key words: day centre, Akácfa Udvar, Budapest, activities

AUTHOR: *Simona Hvalič, M.A., is a researcher, mainly interested in social gerontology issues. She is actively taking part in the programmes for quality ageing. She is an active member of Intergenerational association for quality ageing Ljubljana.*

V okviru strokovne ekskurzije za prostovoljce v medgeneracijskih programih za kakovostno starost smo si ogledali dnevni center za stare ljudi v Budimpešti. To je mesto s približno dvema milijonoma prebivalcev. Razdeljeno je na 23 okrožij. V njegovem sedmem okrožju, kjer deluje dnevni center Akácfa Udvar, je približno 80 tisoč prebivalcev. V tem območju, ki se razteza na dveh kvadratnih kilometrih, je revščina visoka. Stanovanja so večinoma majhna in slabo ohranjena, približno 35 odstotkov ljudi je

brez kopalnice ali stranišča. V tem okrožju je delež upokoјencev visok, saj jih je preko 40 odstotkov oziroma 32 tisoč. Razlog za to je odseľjevanje mladih, tako da ostaja doma pretežno stara populacija. Približno 10 tisoč upokoјencev trpi za kroničnimi boleznimi, veliko jih živi samih. Zaradi nagle inflacije se vse večji delež upokoјencev sooča s težko ekonomsko situacijo (Straussman, 1998).

Prav zaradi naraščajočih potreb starega prebivalstva je bil v Budimpešti kot prvi tovrstni

center na Madžarskem ustanovljen dnevni center, na kratko imenovan Dvorišče z akacijami (Akácós udvar). To ime je dobil po dvorišču, ki je osrednji del centra. Tam se v toplih dnevih dogajajo kulturne prireditve, odprto imajo kavarino. Sicer pa korenine centra sežejo v leto 1973, ko je bil ustanovljen v 7. okrožju Budimpešte. Danes ni več osamljen na tem področju, saj so centri povsod po državi, samo v 7. okrožju so štirje. V tem delu Budimpešte je za delo s starimi ljudmi zaposlenih 284 socialnih delavcev. Pomoč dobi okoli 2.300 starih ljudi, vendar pa so potrebe precej večje od zmogljivosti obstoječih kapacitet.

V centru je trenutno registriranih nekaj čez tisto starih ljudi. V povprečju so stari 70 let, vendar pa je med njimi tudi nekaj stoletnic. V center prihaja več žensk kot moških, a to ni presenetljivo, saj je delež starih žensk veliko večji od deleža starih moških. Storitve centra so namenjene tistemu delu starega prebivalstva, ki je tako socialno kot tudi zdravstveno ogrožen. V centru je zaposlenih 48 strokovnjakov, ki so posebej usposobljeni za delo s starimi ljudmi. So različnih poklicev: socialni delavci, zdravniki, fizioterapevti, psihologi, delovni terapevti itd. V centru sodelujejo tudi prostovoljci. To so predvsem študentje in študentke fakultete za social-

Dnevna soba z dvema uporabnikoma centra

no delo in medicinske fakultete. Prostovoljcev ni veliko, a jih ni težko dobiti, saj sta na tem območju zelo dobro razviti medsosedska pomoč in solidarnost. Vodstvo centra si predvsem želi, da bi prostovoljsko sodelovale predvsem mlajše/i upokojen-ke/ci. Prostovoljci se za delo s starimi ljudmi usposobijo v posebnih šoli.

Center se financira iz treh virov, državnega in občinskega proračuna ter lastnih sredstev. V najem dajejo tudi svoje prostore, zbrani denar pa uporabijo za delovanje centra. Uradni delovni čas je od 8. do 16. ure. Storitve v tem delovnem času se financirajo iz javnih sredstev. Dejansko pa je center odprt vsakodnevno do osmih zvečer. Ta preostali delovni čas financira Madžarska judovska fundacija za socialno pomoč, s katero sodelujejo v centru. Stari ljudje lahko

Dvorišče dnevnega centra Akácós udvar

pridejo v center takrat, ko želijo in za kolikor časa si želijo. Če nimajo prevoza, ga organizirajo v okviru centra. Sicer pa so prostori prilagojeni za invalide in tako dostopni tudi tistim na invalidskem vozičku.

Zanimivost delovanja centra je v tem, da se pri načrtovanju novih projektov zaposleni posvetujejo tudi z uporabniki centra. Poleg tega si je vodstvo zadalo nalogo, da med seboj poveže strokovnjake iz različnih področij. V ta namen v centru enkrat mesečno poteka tečaj za zdravnike, ki delajo s starimi ljudmi, da se boljše seznanijo z gerontološkimi znanji. Sicer pa se na isti dan ločeno srečajo tudi socialni delavci, ki se potem lažje in neposredno lahko povežejo z zdravniki. Za uspešno delo je potrebno sodelovanje različnih strok, kar je tudi tendenca vodstva centra. Zato upoštevajo obetajoč program interdisciplinarnega pristopa k reševanju problematike starih ljudi. V ta program so vključeni socialni delavci, psihiatri, zdravniki in drugi strokovnjaki.

Programi, ki jih izvajajo v dnevnem centru, so določeni z zakonom o socialnem varstvu. Sicer pa prostovoljsko organizirajo tudi druge programe, ki jih financirajo iz lastnih sredstev. Tri glavne naloge centra so ponudba kosil, izvajanje pomoči na domu ter izvajanje dnevno-varstvene pomoči. Njihove storitve so zelo raznovrstne. Stari ljudje lahko v njem poskrbijo za svojo osebno telesno nego (frizer, pedikura, tuširanje); ne gre pozabiti, da jih kar tretjina

doma nima kopalnice, zato je možnost tuširanja izjemno pomembna. Sicer pa se lahko, kot smo že omenili, odločijo za kosilo, lahko prosijo za pomoč pri nekaterih gospodinjskih opravilih (likanje, šivanje, pranje) ter po potrebi dobijo strokovno pomoč (fizioterapija, zdravniški pregled). Center jim lahko nudi tudi pomoč na domu. Te storitve dobijo le registrirane osebe in morajo zanje plačati, medtem ko lahko vsakdo brezplačno pride na kulturno prireditev, na klepet, v klube (teh je sedem) itd. Plačilo storitev se določa glede na pokojnino uporabnika oz. uporabnice. Kljub plačilu pa je ponudba centra še vedno precej cenejša od ponudbe ostalih institucij, ki delujejo na državni ravni.

Fizioterapija je opravljena po navodilih zdravnika – skupinsko ali posamezno. Od leta 1997 jo nudijo tudi na domu ter prav tako hišna opravila, osebno ali zdravstveno nego. Sicer pa je potreba po pomoči na domu velika. En razlog je trend, ko se stare ljudi hitro odpušča iz bolnišnic. V teh primerih so storitve centra zelo potrebne.

Ljudje se najbolj zanimajo za kosila. Na voljo imajo 3 vrste prilagojenih kosil: dietno kosilo, kosilo prilagojeno judovski prehrani (v tem okrožju je namreč veliko Judov), kosilo za diabetike. Za kosilo je sicer treba plačati, a so cene prilagojene prihodkom starih ljudi. Povprečna pokojnina na Madžarskem je okoli 40 tisoč SIT, minimalna pa približno 20 tisoč SIT. V centru imajo netržne cene. Tako tisti s povprečno pokojnino dobijo kosilo za 270 SIT, medtem ko tisti z najnižjo pokojnino za

Šivalnica, likalnica

Soba za počitek

kosilo plačajo le 13 SIT. Tudi sicer je določeno, da za storitve stara oseba ne sme plačati več kot 30% svojih prihodkov.

V okviru centra delujejo različni klubi, filmski klub, gledališče, lončarstvo, joga. Zelo priljubljena dejavnost je kartanje. Stari ljudje izdelujejo keramične izdelke in jih deloma uporabijo za darila, ostale pa prodajo na vsakoletnem junijskem sejmu dnevnih centrov. Filmski klub je dobro obiskan, saj ljudem ponudijo ogled filmov, ki jih je sicer težko dobiti drugod. Ljudje se po koncu filma vedno dobijo na kletpetu o tem, kar so videli. Tako na nevsiljiv način trenirajo svoj spomin.

V centru imajo poseben program za dementne stare ljudi. Družinski člani dementnih ljudi in stari ljudje se srečajo enkrat tedensko. Na teh srečanjih je prisotna tudi medicinska sestra, posebej usposobljena za delo z dementnimi ljudmi. Ko so ti stari ljudje v dnevnem centru, gre do lahko njihovi sorodniki po opravkih in se tako vsaj za kratek čas razbremenijo.

Center se nahaja v dotrajani zgradbi, ki je nekoč služila kot hotel in jo je oblikoval znan arhitekt. Ravno zato jo občinske oblasti ne bodo podrle, temveč načrtujejo le obnovo. Ti občinski načrti zaenkrat ne vplivajo na delo centra, vodstvo centra pa upa, da bo tako tudi v prihodnje.

S pričujočim opisom delovanja dnevnega centra smo želeli dati vpogled v delovanje tovrstnih centrov v sosednji državi. Poleg tega pa je bil naš namen posredno pokazati, kako pomembna je vloga dnevnih centrov pri socialnem varstvu starih ljudi. V Sloveniji je situacija malce drugačna, saj bolj razvijamo druge oblike pomoči, ki podaljšujejo možnost bivanja starega človeka v njegovem domačem okolju (pomoč in nega na domu, centri za pomoč na daljavo, varovana stanovanja) kot pa dnevne centre. Še v tistih, ki jih imamo, pa so uporabniki maloštevilni in pogosto dementni.

V tujini razvijajo dnevne centre, ki so posebno prilagojeni dementnim starim ljudem,

hkrati pa imajo tudi dnevne centre, ki so takšni, kot je ta v našem primeru. V naši državi omejeni dnevni centri še niso zaživel. Res pa je, da je to relativno nova oblika pomoči, ki še ni dovolj znana uporabnikom in ki ima trenutno zelo omejene kapacitete. Specifika naših dnevnih centrov je, da nastajajo predvsem v okviru domov za stare. To pa je verjetno tisto, kar dela centre manj privlačne. Stari ljudje želijo namreč čim dlje ostati doma in imajo odpor do doma za stare. Odhod v dom naj bi bil šele skrajna rešitev. Zato je misel, da bi preživljali dneve v domu za stare, še preden je to nujno potrebno, neprijetna, kljub temu da bi prejeli drugačne storitve kot oskrbovanci doma. Je pa za državo to sožitje med dnevnimi centri in domovi za stare najcenejša oblika, saj že imajo zagotovljeno infrastrukturo in osebje. Kljub temu pa je treba vztrajati pri razvoju dnevnih centrov, kajti na tak način se bo pomagalo vsaj nekaterim starim ljudem, da bodo kljub delni odvisnosti nadaljevali svoje življenje v okolju, ki so ga vajeni in jim veliko pomeni.

LITERATURA:

- Straussman, Jeffrey D. (1998): *Elisabeth Lukas: Alles fhgt sich und erfhllt sich – ali po nae: Vse se uglai in izpolni. I, Local Government and Public ServiceReform Initiative.* <http://www.osi.hu/lgi/publications/dp/html/disc01ft.html>
- Osborn, Stephen P. and Kapsvari, Aniko (1998): *Nongovernmental Organizations, Local Government and the Development of Social Services. Discussion Papers No.4, Local Government and Public ServiceReform Initiative.* <http://www.osi.hu/lgi/publications/dp/pdf/osborne.pdf>

Kontaktne informacije:

mag. Simona Hvali

Intitut Antona Trstenjaka

Resljeva 11, p.p. 4443, 1001 Ljubljana

e-pota: simona@inst-antonatrstenjaka.si